

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเริ่มจัดการศึกษาสำหรับทวยราษฎร์ขึ้นในระบบโรงเรียนตามรูปแบบที่เรารู้จักกันทุกวันนี้ การศึกษาได้มีส่วนช่วยสร้างเสริมและสร้างสรรค์สังคมไทยตลอดมา แต่กระนั้นก็ตามปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งทัศนคติที่เรากำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันนี้จึงเป็นอุปสรรคต่อระบบและกระบวนการศึกษาของไทยอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ นักการศึกษาและบุคคลที่มีความหวังโยต่อการศึกษาของชาติได้วิพากษ์วิจารณ์และหาแนวทางโดยการวิเคราะห์ วิจัยและปรับปรุงแก้ไขการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่มีเจตนารมณ์ให้การศึกษาก้าวไปเพื่อสร้างเสริมและสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมไทยให้ดียิ่งขึ้น

สาเหตุที่ทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถสนองความต้องการของสังคมนั้นมีด้วยกันหลายประการ¹ ได้แก่ เนื้อหา สาระและกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางเป็นประจำ จากผลการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษาโดยคณะกรรมการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ระบุไว้ว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่นี้ กำหนดความมุ่งหมายไว้มากมายเกินกำลังที่ครูทั่วไปจะปฏิบัติให้บรรลุผล ความมุ่งหมายนั้นมีค่าจนถึงความสอดคล้องกับลำดับวุฒิภาวะของเด็ก เป็นสากลมิได้ตั้งอยู่บนความเป็นจริงแห่งแผ่นดินไทย และมีลักษณะเป็นเค้าโครงสำหรับไปเขียนแบบเรียนมากกว่าจะเป็นหลักสูตรที่

¹ลีปนันท เกตุทัต, "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม", อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร. จรูญทัศน์ พุฒกะมาน (มกราคม, 2519), หน้า 25.

แท้จริง เพราะมิได้กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้วิธีสอนไว้แต่อย่างใด และที่ซ้ำร้ายยิ่งไปกว่านั้นก็คือในขณะที่หลักสูตรมุ่งเน้นความรู้สึกและค่านิยมต่าง ๆ แต่แบบเรียนและข้อเท็จจริงในกระบวนการเรียนมุ่งเน้นไปทางด้านความรู้ ความจำ ดังนั้นความมุ่งหมายอันกว้างขวางของงานในหลักสูตรจึงหาได้บรรลุผลอันปลายแต่ประการใดไม่² ในทางด้านข้อเท็จจริงของกระบวนการเรียนการสอน มีงานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรไม่สามารถสื่อความหมายกับครูที่จะนำไปใช้ได้จริง หลักสูตรมิได้ให้แบบอย่างวิธีการเรียน วิธีสอน และการจัดกิจกรรมพอที่จะเป็นแนวให้ครูและนักเรียนนำไปปฏิบัติได้เลย ครูยึดแบบเรียนของเด็กเป็นที่พึ่งสำคัญ การเรียนทุกวิชาเป็นไปในลักษณะท่องบ่นข้อความในแบบเรียนทั้งสิ้น และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำมากทุกวิชา จนกระทั่งผู้จบ ป. 4 ไปแล้วไม่อยู่ในสภาพที่จะนับได้ว่าเป็นผู้รู้หนังสือมีจำนวนประมาณร้อยละ 34 ของผู้จบ ป. 4 ทั้งหมด ความมุ่งหมายซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงดังกล่าวนี้ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความสูญเสียไปทางการศึกษาได้

สาเหตุที่โลกกล่าวมานี้เป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้มีการตื่นตัวในการปฏิรูปการศึกษาของไทยขึ้นในปี พ.ศ. 2517 สรุปเป็นสาเหตุใหญ่ ๆ ได้แก่ ปรังษญาทางการศึกษา การบริหารการศึกษา หลักสูตร แบบเรียน วิธีสอน วิธีวัดผล และสาเหตุที่มาจากสภาพแวดล้อมซึ่งอยู่นอกกระบวนการศึกษา เช่น การเมือง การปกครอง สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ประชากร วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเหล่านี้เป็นต้น ข้อบกพร่องของการจัดการศึกษาระบบเก่าที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุดคือ หลักสูตรการศึกษาเป็นหลักสูตรที่รวมอำนาจ³ ขาดความสืบเนื่อง

² คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, รายงานฉบับพิเศษเรื่องแนวทางการปฏิรูปการศึกษาสำหรับรัฐบาลในอนาคต (พระนคร: โรงพิมพ์ศูนย์ทหารราบ, 2518), หน้า 18-19.

³ บรรจง ชูสกุลชาติ, "ทำไมจึงต้องปฏิรูปการศึกษา," วิทยากรย, (มกราคม - กุมภาพันธ์, 2518), หน้า 13.

และไม่สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น วิธีสอนของครูมิได้ก้าวหน้าไปจากระบบรวมอำนาจ ครูบางคนทำตนเป็นใหญ่ในห้องเรียน นักเรียนต้องฟังครู วิธีสอนส่วนใหญ่จึงเป็นการพูดคนเดียวของครูมากกว่าการร่วมกันแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงอันถูกต้องร่วมกัน

คุณหญิงอัมพร มีสุข กล่าวว่า⁴ การปฏิรูปการศึกษาจะต้องคิดถึงเรื่องการปรับปรุงหลักสูตร การปรับปรุงแบบเรียน วัสดุการเรียนการสอน ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ รวมทั้งปฏิรูปครูด้วยการช่วยครู ปรับระบบเสียใหม่แทนที่ครูจะสอนหนังสือเพื่อให้นักเรียนสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรเท่านั้น ควรสอนให้เด็กเกิดความเข้าใจมากกว่าจะสอนให้ท่องบ่น

ก่อนที่จะมีการปฏิรูปครูนั้น ควรศึกษาถึงปัญหาของครูที่ขาดคุณภาพ ซึ่งมักจะมีสาเหตุมาจาก⁵

- การผลิตครู เน้นในตำนปริมาณมากกว่าคุณภาพ
- สถานภาพทางวิชาการของครูไม่มีประสิทธิภาพ
- ครูได้รับมอบหมายไม่ตรงตามสายวิชาที่เรียนมา
- ครูขาดกำลังใจในการทำงาน
- ครูขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่

ฯลฯ

⁴ อัมพร มีสุข, "การศึกษาปฏิรูป," วิทยุศึกษา, (กุมภาพันธ์ - มีนาคม, 2519), หน้า 9.

⁵ รายงานการสัมมนาการฝึกสอน, "การปฏิรูปการสอน" วารสารครูศาสตร์, (สิงหาคม - ตุลาคม, 2517), หน้า 67 - 70.

ในด้านการผลิตครูสำหรับปัจจุบันนี้ ทางสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดครูไคลค้อตรา การผลิตครูในทยลงและพยายาม เน้นทางด้านคุณภาพมากขึ้น ส่วนทางด้านสถานภาพทางวิชาการ ของครูไม่มีประสิทธิภาพ ยังขาดการแก้ไข ปรับปรุงอย่างจริงจังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้มีข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาสถานภาพทางวิชาการของครูไม่มีประสิทธิภาพ เช่น

- ครูควรปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ทางวิชาการ
- ปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ
- ควรมีการปรึกษาหารือกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันเกี่ยวกับการเรียนการสอน
- ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูมีโอกาสศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้
- ควรเห็นความสำคัญของการจัดบริหารการสอนที่พร้อมมูลทั้งสถานที่
หนังสือประกอบการสอน อุปกรณ์การสอน ฯลฯ
- ควรจัดการ เผยแพร่ความรู้การสอนแผนใหม่แก่บุคคลทั่วไป

คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาได้เสนอแนวทางในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทและฐานะของครูให้ดำเนินการดังนี้⁶

1. ปรับปรุงระบบการฝึกหัดครูและบุคลากรหลักให้ได้คุณภาพและปริมาณที่ตรงกับความต้องการโดยเปลี่ยนหลักสูตรการฝึกหัดครูให้มีเพียง 2 ระดับ คือ ประกาศนียบัตรและปริญญา
2. เร่งอบรมครูประจำการและบุคลากรหลัก ให้ทำหน้าที่ใหม่ได้ความแนวการปฏิรูป
3. การผลิตครูภาคค่ำ การสอนวิชาชุดเล็กให้ค่อย ๆ เลิกไปในที่สุด แล้วเปลี่ยนเป็นการอบรมครูประจำการ เพื่อให้ครูได้ปรับปรุงงานของตน

⁶คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, รายงานฉบับพิเศษเรื่องแนวทางการปฏิรูปการศึกษาสำหรับรัฐบาลในอนาคต (พระนคร: โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, 2518), หน้า 44 - 46.

4. ผลิตภัณฑ์ชนบทจากชาวบ้านที่มีประสบการณ์และทำงานในท้องถิ่นที่มีคุณลักษณะและนิสัยครูที่พึงประสงค์
5. อบรมวิชาครูระยะสั้นแก่ผู้ที่มีวิชาความรู้ในคานต่าง ๆ
6. ต้องสร้างแรงจูงใจให้คนที่มีความรู้มาประกอบอาชีพครูโดยเฉพาะในท้องถิ่นการและแหล่งเสื่อมโทรม
7. รัฐต้องจัดหลักประกันวิชาชีพครู โดยมีองค์การวิชาชีพที่เป็นอิสระไม่เป็นราชการและปรับระบบบริหารบุคคล ข้าราชการครู โดยให้มีคณะกรรมการข้าราชการครูทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น

การปฏิรูปการศึกษาจะบรรลุเป้าหมายได้เพียงใด ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ แต่องค์ประกอบที่มีอามองข้ามไปได้ คือ ครู⁷ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการศึกษามีหน้าที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาโดยรอบคอบขั้นในศตวรรษใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนรักอิสรภาพในการแสวงหาความจริง เพื่อชีวิตและสังคมที่ดีขึ้นกว่าปัจจุบัน ครูเป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างบ้านกับสังคม ครูเป็นผู้ที่จะทำให้วิชาการเจริญก้าวหน้าไปควบการเป็นเชื้อวิชาการ เพราะความอยากรู้อยากเห็นให้แก่ักเรียน⁸ จึงมีค่านิยมเกี่ยวกับครูไว้มากมาย เช่น ครูเป็นแม่พิมพ์ของชาติบ้าง เป็นช่างปั้นหม้อบ้าง เป็นเรือจ้างบ้าง เป็นปูชนียบุคคลบ้าง ฯลฯ ครูจะเป็นอะไรก็ตาม ครูก็ยังเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดสำหรับการศึกษามากกว่าในปัจจุบันนี้จะมีนวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษาเข้ามาช่วยเสริมให้การศึกษามีประสิทธิภาพขั้นก็ตาม นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาได้พยายามลดบทบาทของครูให้น้อยลงโดยการเปลี่ยนการจัดการเรียนแบบที่ครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นแบบนักเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง หรือการสร้าง

⁷ ทร. สิปปนนท์ เกตุทัต, เรื่องเดิม, หน้า 31.

⁸ ทร. นิพนธ์ ศศิธร, "ครูกับสังคม", เอกสารสัมมนาการฝึกสอนปี 2510
 นิสิตฝึกสอนคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (พฤษภาคม: 2510), หน้า 2.

บทเรียนแบบโปรแกรมต่าง ๆ ได้เข้ามาทำหน้าที่และแสดงบทบาทแทนครู บทบาทของครูจะลดลงไปในทางด้านการสอน แต่จะไปมีบทบาทในทางเตรียมการสอน เป็นผู้แนะนำ เป็นผู้ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

การประเมินศึกษาได้ให้ความสำคัญต่อครูเป็นอันดับหนึ่ง โดยถือว่าถ้ามีครูที่มีคุณวุฒิ มีความรู้ ผลการเรียนของนักเรียนก็จะดีตามไปเอง ซึ่งยังไม่ถูกต้องนัก เพราะมีองค์ประกอบเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่าง เช่น แบบเรียนที่ยังไม่มีคุณภาพดีพอ ทำให้ครูผู้สอนถึงแม้จะมีความรู้พอสมควรก็ไม่สามารถดำเนินการสอนได้ตามปกติ จำนวนครูก็ขาดมากโดยเฉพาะในท้องถิ่นที่ห่างไกล ครูซึ่งเป็นคนธรรมดาที่มีสติปัญญาธรรมดา ๆ ก็ยอมหนักแรง เกินที่จะสอนให้เกิดผลดี น่าจะต้องให้ความสำคัญอย่างสูงยิ่งต่อการลงทุนเรื่องแบบเรียนและอุปกรณ์ให้ได้อย่างจริงจัง ๆ ถูกหลักวิชาถนัดนำไปปฏิบัติได้ผลดีจริง ๆ สำหรับช่วยครูที่มีความรู้ ความสามารถปานกลางให้ทำงานได้ดีขึ้น เรื่องวิธีสอนเป็นปัญหาที่ควรแก้ไขอย่างยิ่งคู่กันไปกับก็จริง แต่ถ้ามีแบบเรียนที่ดีเป็นหลัก วิธีสอนก็ยอมจะต้องอนุวัติตามสาระและวิธีการที่กำหนดไว้ในแบบเรียน⁹ กลวิธีการสอน และครูผู้สอนเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่ง การดำเนินการสอนจะต้องมีใจการโฆษณาชวนเชื่อ แต่ต้องหาวิธีให้ผู้เรียนไว้วางใจ พูดคุยปรึกษาหารือ การสอนแบบที่ครูเป็นฝ่ายคิดหรือพูดฝ่ายเดียวหาใจการศึกษาไม่ เป็นการสอนใจหา ผู้เรียนจะไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์¹⁰ ขาดการแสวงหาความจริง การให้การศึกษาเช่น ทางเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอนหรือหนังสือประกอบจะต้องอยู่ในลักษณะที่มีความหมายต่อผู้เรียน การนำเอาบทเรียนที่ไร้ความหมายหรือหนังสือเรียนที่แห้งแล้งจะไม่ช่วยให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาแต่อย่างใด

⁹ คร. เอกวิทย์ ฃ กลาง, "สภาพการและปัญหาการประถมศึกษา," ศูนย์ศึกษา, (มกราคม - กันยายน, 2515), หน้า 30 - 31.

¹⁰ อุตัย คุลยเกษม, "ความคิดทางการศึกษาของ เปาโล แฟร์," ปริญญานิพนธ์, ฉบับที่ 7 (กันยายน - พฤศจิกายน, 2516), หน้า 63.

การสอนที่จะให้นักเรียนได้รับความรู้ ควรจะได้เรียนรู้จากหนังสือต่าง ๆ หลาย ๆ เล่ม หลาย ๆ ประเภท การกำหนดให้นักเรียนเรียนหนังสือแบบเรียนเพียงเล่มเดียว เรียนรู้ด้วยการท่องจำเพียงอย่างเดียว เป็นสิ่งล้าสมัยทำให้การเรียนการสอนไม่ได้รับผลสมบูรณ์¹¹ การเรียนการสอนที่จะให้ผลสมบูรณ์แก่นักเรียนควรมีทักษะรู้จักหาความรู้จากแหล่งวิทยาการ หลาย ๆ ประเภท หนังสือประกอบการสอนทุกประเภทมีประโยชน์ต่อครูไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า หนังสือประกอบการเรียนของนักเรียน ถ้าหากครูรู้จักวิธีใช้หนังสือเหล่านั้น ประโยชน์ที่ครู จะได้รับจากหนังสือมีหลายประการคือ¹²

1. ทำให้ครูเข้าใจหลักสูตรได้ถูกต้อง
2. เป็นเครื่องมือและแนวการสอนของครู
3. ทำให้ครูมั่นใจในการสอน

ความมั่นใจในตนเอง เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการสอนประสบความสำเร็จ ครูจะเกิดความมั่นใจในการสอนได้เริ่มด้วยการศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจว่าจะต้องสอนอะไรที่ไหน **กว้างขวางแค่ไหน** เมื่อถึงขั้นเตรียมการสอนครูก็มีหนังสือประกอบการสอนเป็นเอกสารแนะแนวทางหลายด้าน ทั้งในด้าน การวางโครงการสอน การจัดเตรียมอุปกรณ์การสอน การจัดกิจกรรม การเตรียมการทดลอง ตลอดจนการดำเนินการสอน การเตรียมการสอน โดยใช้หนังสือประกอบการสอนประเภทต่าง ๆ เป็นคู่มือ จะช่วยให้ครูเตรียมการสอนได้ถูกต้อง เหมาะสม เกิดความมั่นใจและสบายใจในการสอนมากขึ้น

¹¹ ทรรตนิยา กัลยาณมิตร, "ห้องสมุดโรงเรียน ครูบรรณารักษ์และการปฏิบัติการศึกษา", วารสารครูศาสตร์, (สิงหาคม - ตุลาคม, 2517), หน้า 48.

¹² ละเมียด ลิมอักษร, "หนังสือประกอบการสอน" ประชาศึกษา, (เมษายน, 2516), หน้า 44 - 51.

การสอนที่ได้ผลดีจริง ๆ นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่จะเกิดขึ้นได้จากการเตรียมและการวางแผนการไว้ล่วงหน้าอย่างดี อย่างไรก็ตามบันทึกการสอน¹³ หรือแบบจำลองการสอนที่เตรียมไว้ล่วงหน้าเป็นแนวทางของการปฏิบัติในการสอนจริง ๆ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามทุกอย่างไปชนิดที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ บันทึกการสอนควรจะยืดหยุ่นและคักแปลงได้เมื่อจำเป็น ใน**การเตรียมการสอน**นั้นในตอนแรกครูควรทำโครงการสอนระยะยาวโดยศึกษาจากหลักสูตร ประมวลการสอน คู่มือครู ฯลฯ ให้เข้าใจดีเสียก่อน บันทึกการสอนควรจะสั้น กระชับรัด ประกอบด้วยความมุ่งหมาย เนื้อเรื่อง กิจกรรม อุปกรณ์ และการประเมินผล ฯลฯ การเตรียมการสอนช่วยเป็นแนวทางในการสอนได้อย่างดีสำหรับครูใหม่ สำหรับนิสิตฝึกสอน สำหรับครูที่ต้องทำการสอนแทน เมื่อครูผู้สอนวิชาเฉพาะไม่สามารถมาสอนได้ ช่วยให้ครูมีความมั่นใจในขณะทำการสอน ช่วยจัดปัญหาวิสัยในชั้นเรียนได้ สิ่งที่มีประโยชน์ที่สุดของการทำบันทึกการสอน คือ การตั้งจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในการเรียนการสอน และวางแผนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ศาสตราจารย์ สุมณ อมรวิวัฒน์¹⁴ ได้กล่าวถึงหลักสูตรการศึกษาฉบับใหม่ไว้ว่า "หลักสูตรได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแล้ว องค์ประกอบสำคัญยิ่งของการเปลี่ยนแปลงนี้ก็คือครู ครูจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทและวิธีการสอนเป็นอย่างมาก ในขณะที่เด็กนักเรียนเป็นหัวใจของหลักสูตร ครูก็จะ เป็นมันสมองที่จะสั่งการให้กระบวนการ เรียนการสอนทั้งหลายดำเนินไปตามเป้าหมายที่พึงประสงค์ ครูจึงจะหยุดนิ่งไม่ได้" การดำเนินการสอนที่จะสามารถบรรลุ

¹³ ธีระชัย ปุระโษทัย, "การสอนแบบให้นักเรียนค้นพบด้วยตนเอง," อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร. จรุงทัศน์ พุกกะมาน, (มกราคม, 2519), หน้า 84 - 85.

¹⁴ สุมณ อมรวิวัฒน์, "โฉมหน้าของหลักสูตรประถมศึกษาฉบับใหม่," เอกสารการประชุมวิชาการโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม, (พฤษภาคม, 2519), หน้า 1.

เป้าหมายได้นั้นจะต้องมีเครื่องมือซึ่งจะช่วยให้การสอนของครูและการเรียนของนักเรียนประสบความสำเร็จตามผลที่คาดว่าจะได้รับ เครื่องมือช่วยดังกล่าวนี้ ได้แก่ ตั้งแต่เป้าหมายการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอนใหม่ ๆ (Technology) ได้แก่ บทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed Instruction) การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ฯลฯ รวมทั้งการจัดกิจกรรม สื่อการสอน แหล่งวิทยาการ เอกสารเสริมประสบการณ์ เป็นต้น เครื่องมือดังกล่าวนี้ คือ แบบจำลองการสอน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการเขียนหลักสูตรใหม่¹⁵ ตามหลักสูตรใหม่จะมีแผนการสอนซึ่งมีลักษณะเป็นโครงการสอนเต็มรูปซึ่งนำเอาเนื้อหาเขียนแนะนำกิจกรรม ครูจะนำมาใช้เตรียมการสอนได้ นอกจากแผนการสอนควบคู่กันกับหลักสูตรแล้ว กรมวิชาการยังได้ดำเนินการเกี่ยวกับ การทำคู่มือครู หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ รวมทั้งแบบฝึกหัดต่าง ๆ เพื่อให้ครูนำหลักสูตรไปใช้ มีสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น

มูลนิธิฯ จึงใจให้ทำการวิจัยเรื่อง "การสร้างแบบจำลองการสอนสังคมศึกษาเรื่อง ประเทศเพื่อนบ้านสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเน้นทักษะการใช้แผนที่ " มีอยู่ 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการสอนสังคมศึกษาว่าเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสภาพการณ์ปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำความรู้จากวิชานี้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ประการที่ 2 การสอนสังคมศึกษา ครูผู้สอนประสบปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับหลักสูตร แนวคิดรวบยอด ประสบการณ์ถูกต้องและเหมาะสม กิจกรรมที่เร้าใจ อุปกรณ์หรือสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการประเมินผล

¹⁵ สุมณ อมรวิวัฒน์, เรื่องเดียวกัน.

ประการที่ 3 ผู้วิจัยมีความสนใจเรื่องราว เหตุการณ์ของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสอนของครูสังคมศึกษาอย่างยิ่งใน ด้านที่จะสอนให้ทันเหตุการณ์และข้อมูลที่ถูกต้อง เพราะครูส่วนใหญ่ยังยึดเนื้อหาจากแบบเรียน ซึ่งล้าสมัย จากแบบจำลองนี้ได้เสนอแนะแหล่งวิทยาการที่ให้อะไรเรื่องราวได้ถูกต้องมากกว่า หนังสือแบบเรียนเพียงอย่างเดียว

ประการสุดท้าย ผู้วิจัยตระหนักเห็นความสำคัญของการฝึกทักษะการใช้แผนที่ เป็นทักษะที่สำคัญทักษะหนึ่งในวิชาสังคมศึกษา

ผู้วิจัยคาดหวังว่า แบบจำลองการสอนเรื่องนี้จะเป็นแนวทางและเครื่องมือที่ช่วยในการ เตรียมการสอนของครูสังคมศึกษาซึ่งจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบจำลองการสอนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง ประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เน้นทักษะการใช้แผนที่
2. เพื่อทดลองใช้แบบจำลองการสอนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง ประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างขึ้นรวม 8 ประเทศ
3. เพื่อเปรียบเทียบผลการสอนสังคมศึกษาในกลุ่มที่ เน้นทักษะการใช้แผนที่กับกลุ่มที่ มิได้เน้นทักษะการใช้แผนที่

สมมติฐานของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่เรียน จากแบบจำลองการสอนสังคมศึกษา เรื่องประเทศ เพื่อนบ้าน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเน้นทักษะการใช้แผนที่ที่สร้างขึ้นนี้ จะมีคะแนน ก่อนและหลังการทดลองใช้แตกต่างกัน

2. สัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยการเน้นทักษะการใช้แผนที่กับนักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบธรรมชาติที่ไม่เน้นทักษะการใช้แผนที่ให้ผลแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. แบบจำลองการสอนสังคมศึกษา เรื่องประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เน้นทักษะการใช้แผนที่ เป็นแบบจำลองการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน จำนวน 8 เรื่องเท่านั้น

2. แบบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนที่ใช้ในการสอบก่อน (Pre - test) และสอบหลัง (Post - test) ถือเอาความแม่นยำตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) เป็นเกณฑ์

3. เนื้อหาวิชาเป็นไปตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ในโครงการสอนระยะยาววิชาสังคมศึกษา ปี พ.ศ. 2519 ของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม โดยครอบคลุมเนื้อหาที่จะต้องสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

4. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2519 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. แบบจำลองการสอนวิชาสังคมศึกษา เรื่องประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เน้นทักษะการใช้แผนที่ ทุกเรื่องสามารถช่วยในการเตรียมการสอนของครูได้จริง

2. การวัดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของตัวอย่างประชากรทั้งสองกลุ่มจะใช้วิธีทำการทดสอบจากข้อสอบที่วิเคราะห์แล้ว โดยการสอบก่อนและหลังการเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอนและหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบจำลองการสอน
2. ศึกษาการเขียนแบบจำลองการสอนวิชาสังคมศึกษาจากวิทยานิพนธ์ เอกสาร บทความที่เกี่ยวข้อง
3. สร้างแบบจำลองการสอนวิชาสังคมศึกษาเรื่อง ประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเน้นทักษะการใช้แผนที่ โดย
 - 3.1 ศึกษาคู่มือครู หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ และแผนที่
 - 3.2 รวบรวมข่าว เนื้อหา ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องประเทศเพื่อนบ้าน
 - 3.3 สร้างโครงสร้างแบบจำลองการสอน
 - 3.4 สร้างแบบจำลองการสอนและสร้างแผนที่ประเทศเพื่อนบ้านเกี่ยวกับ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ อาชีพ ฯลฯ เพื่อใช้ทดลองสอนภาค สนาม รวมทั้งหมด 8 เรื่อง
4. สร้างแบบสอบวัดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและนำไปทดสอบนักเรียนจำนวน 200 คน เพื่อหาระดับความยาก อำนาจจำแนกและหาความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบโดยใช้สูตร Kuder Richardson 21¹⁶
5. นำแบบสอบวัดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนไปทดสอบกับตัวอย่างประชากรก่อนการเรียน และหลังการเรียน เรื่องประเทศเพื่อนบ้านจากแบบจำลองการสอน

¹⁶ Henry E. Garette, "Statistics in Psychology and Education," (New York: Longmans, Green And Co., 1960), P. 341.

6. นำแบบจำลองการสอนวิชาสังคมศึกษาที่สร้างขึ้นไปใช้ในการทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม จำนวน 2 ห้อง

7. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการทดลองมีจำนวน 2 ห้องเรียน คือ ประถมศึกษาปีที่ 6/4 และประถมศึกษาปีที่ 6/6 จำนวน 70 คน โดยการจับคู่ ชาย 23 คู่ หญิง 12 คู่

8. การจับคู่ให้เด็กหลัก เพศ อายุ และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนปีการศึกษา 2518 เป็นเกณฑ์สำคัญ

9. นักเรียน 2 ห้องนี้ ได้กำหนดให้ห้องหนึ่ง เป็นกลุ่มทดลองและอีกห้องหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุม

10. ผู้วิจัยทำการสอนด้วยตนเองทั้งการสอนโดยเน้นทักษะการใช้แผนที่และการสอนแบบธรรมชาติที่ไม่เน้นทักษะการใช้แผนที่

11. รวบรวมข้อมูลจากผลการสอบก่อนและหลังการเรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยวิธีการสอนที่เน้นทักษะการใช้แผนที่และวิธีการสอนธรรมชาติที่ไม่ได้เน้นทักษะการใช้แผนที่ของกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสองกลุ่ม นำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบค่าที (t - test)

12. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและขอเสนอแนะ เกี่ยวกับการวิจัย

ความจำกัดของการวิจัย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้มองเห็นความแตกต่าง ระหว่างผลการ เรียนของตัวอย่างประชากรทั้งสองกลุ่มไม่ชัดเจน เพราะนักเรียนทั้งสองกลุ่มคุ้นเคยกับวิธีการ เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้แผนที่ แม้ผู้วิจัยทำการสอนในกลุ่มควบคุมโดยไม่เน้นทักษะการใช้แผนที่ก็ตาม แต่นักเรียนในกลุ่มควบคุมมีทั้งประสบการณ์ ทักษะ และแหล่งที่ศึกษาค้นหาความรู้จากแผนที่ใ้คนนอกเหนือเวลาเรียน

2. เนื่องจากเหตุการณ์ในประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้การรวบรวม เรื่องราว ข่าว ข้อมูลต่าง ๆ ยังไม่ค่อยทันกับเหตุการณ์ ผู้วิจัยได้รวบรวมเรื่องราว ข่าว ข้อมูลของประเทศเพื่อนบ้าน สิ้นสุดเมื่อเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2519

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. แบบจำลองการสอนที่สร้างขึ้นจะเป็นแนวทางในการวิจัยค้นคว้าเพื่อปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาให้ใกล้เคียงยิ่งขึ้น
2. แบบจำลองการสอนจะช่วยในการเตรียมการสอนของครูให้สะดวกยิ่งขึ้น ทำให้ครูมีความมั่นใจในการสอนและหากดำเนินการสอนตามที่กำหนดไว้แล้ว จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางในการสร้างแบบจำลองการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นประถมศึกษาสำหรับเรื่องอื่นต่อไป
4. เป็นการเสนอแนะวิธีการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะแผนที่ในการสอนวิชาสังคมศึกษา

คำจำกัดความ

1. แบบจำลองการสอน¹⁷ (Teaching Model) ศาสตราจารย์อำเภอไพสุริยกุล ให้คำจำกัดความ "แบบจำลองการสอน" ไว้ว่า แบบจำลองการสอนหมายถึง

¹⁷ วิไลวรรณ ศรีศรี, "การสร้างแบบจำลองการสอนสังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำหรับครูช่วยสอนเด็กชาวเขา" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518)

แบบสร้างหรือโครงร่างที่ใช้เป็นเครื่องแนะนำหรือเป็นแนวทางสำหรับยึดถือหรือสำหรับนำไปเป็นแบบอย่างในการสอนโดยผู้สอนสามารถแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มเติมแบบดังกล่าวนี้ให้เหมาะสมกับบุคคล เวลา และสถานการณ์

2. ประเทศเพื่อนบ้าน หมายถึงประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ในทวีปเอเชียทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ หรือประเทศที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทยทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ และทางด้านเป็นสมาชิกร่วมกันในองค์การอาเซียน มีทั้งหมด 8 ประเทศ คือ ประเทศสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม กัมพูชาประชาธิปไตย สหพันธ์มาเลเซีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

3. แบบสอบ หมายถึง แบบสอบที่สร้างขึ้นเอง โดยถือเอาความเชื่อถือได้ (Reliability) และความแม่นยำตามเนื้อหา (Content Validity) เป็นเกณฑ์เพื่อให้นักเรียนทำก่อนและหลังการเรียน

004385

4. วิชาสังคมศึกษา¹⁸ หมายถึงวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดและพัฒนาสังคมมนุษย์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ในฐานะที่ต่างก็เป็นสมาชิกของสังคม เนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ประกอบด้วย เนื้อหาวิชาเศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ มนุษยวิทยา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ จิตวิทยา จริยศาสตร์ ปรัชญา

5. ทักษะทางสังคม¹⁹ (Social Skill) คือความคล่องแคล่ว หรือ ความชำนาญในการปฏิบัติเกี่ยวกับสังคม ถ้าขาดทักษะ พฤติกรรมของมนุษย์ย่อมจะไม่มีประสิทธิภาพ

¹⁸ สุนทร สุนันท์ชัย, คู่มือวิชาการศึกษาเทคนิคและวิธีสอนวิชาสังคมศึกษา, พระนคร: สำนักพิมพ์สหบัณฑิต, 2516), หน้า 6.

¹⁹ W. Linwood Chase, Matha Tyler John, "A guide for the Elementary Social Studies Teacher," Allyn and Bacon, Inc., (Massachusetts, Second Edition, 1974), pp. 7 - 8.

ทักษะทางสังคมได้แก่ ทักษะในการแสดงความคิดเห็นและการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 อย่างมีเหตุผล ทักษะในการทำงานกลุ่ม ทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ ทักษะในการใช้
 เครื่องมือคนควาในวิชาสังคมศึกษา เช่น ทักษะการใช้แผนที่ ทักษะในการแปลความหมายของ
 สัญลักษณ์

6. ทักษะการใช้แผนที่ หมายถึง ความชำนาญในการอ่าน เขียน ใช้ สิ่งปรากฏ
 บนแผนที่ เช่น ทิศ สัญลักษณ์ มาตราส่วน สี เส้นรุ้ง เส้นแวง ฯลฯ ได้อย่างมีความ
 หมายและตรงกับของจริงหรือความเป็นจริง

7. แนวคิด²⁰ (Concept) หมายถึงการรวบรวมประสบการณ์ต่าง ๆ
 และพฤติกรรมที่ได้พบจากสิ่งแวดล้อมนำมาสรุปรวมกันเข้าเป็นความคิดรวบยอดต่อสิ่งนั้น ๆ

8. ทศนคติ²¹ (Attitude) หมายถึงสภาพของจิตใจที่พร้อมหรือโน้ม
 เอียงล่วงหน้าที่จะแสดงออกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

9. บทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed Instruction) หมายถึง
 บทเรียนที่จัดลำดับเนื้อหาเป็นหน่วยเล็ก ๆ เรียกว่ากรอบ แต่ละกรอบจะให้ความรู้และคำถาม
 ที่ต่อเนื่องกันไป โดยเริ่มจากง่ายไปหายาก นักเรียนจะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

²⁰ สุมณ อมรวิวัฒน์, หลักสูตรและการสอนระดับประถมศึกษา, (พระนคร:
 วงศ์สว่างการพิมพ์, 2516), หน้า 214.

²¹ Jame A. Banks, "A Teaching Strategies for the Social
 Studies," (Massachusetts : Addison-Wesley Publishing Co., 1973),
 P. 445.

10. ศูนย์การเรียนรู้²² (Learning Center) หมายถึงการจัดการสอน
 ซึ่งเน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบการเรียนของตนมากขึ้น
 เปลี่ยนบทบาทของครูจากการเป็นผู้สอนมาเป็นผู้ประสานงานการเรียน การจัดห้องเรียนแบบ
 ศูนย์การเรียนรู้ แบ่งผู้เรียนเป็น 4 - 6 กลุ่ม กิจกรรมแต่ละกลุ่มจะมีกิจกรรมและสื่อการสอน
 แยกต่างไปตามเนื้อหาที่กำหนดให้ ผู้เรียนหาประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเองจนครบทุก
 กลุ่มกิจกรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²² ชัยยงค์ พรหมวงศ์ , "แนวคิดการจัดระบบพัฒนาหลักสูตรและการจัด
 ห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้," วารสารครูศาสตร์, (พฤศจิกายน, 2517), หน้า 29 - 30.